
РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 351:82

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.44>

Л. П. Івашина

кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри педагогіки, спеціальної освіти та менеджменту
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано тенденції розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації як необхідного виду діяльності для відпочиваючих і селян, сільських громад, регіонів і держави загалом, що забезпечує відносини із сільською спільнотою, використовує цінності села з максимальним збереженням природного середовища. Автором виокремлені інтереси, що можуть стати об'єднанням зусиль, спрямованих на розвиток сільського зеленого туризму, а саме багатофункціональні, комплексні та системні явища, які активно сприяють економічному та соціальному розвитку території. Автором удосконалено визначення терміна «сільський зелений туризм». Розроблено комплекс завдань, які необхідно виконувати для забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад. Виявлено значення розвитку сільського зеленого туризму як для туристів, так і для територіальної громади, що призведе до соціально-економічного розвитку території. Досліджено забезпечення активного відпочинку на селі через пізнання культури, звичаїв і традицій села, здобуття нових умінь, контакт з природою тощо, проаналізовано досвід сільського зеленого туризму у разі можливості отримання додаткового доходу, покращення інфраструктури території, вирішення соціально-економічного забезпечення сільських територій, збереження культурної спадщини села, особистого розвитку сільського населення. Розроблено комплекс завдань, які необхідно вирішувати у процесі забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації, охарактеризовано тенденції розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації впливом на соціально-економічний розвиток об'єднаних територіальних громад через вирішення проблеми зайнятості сільського населення, поповнення місцевого бюджету, розвитку сільської інфраструктури, благоустрою сіл, збереження та відновлення природного середовища тощо. Виокремлено основні напрями розвитку сільського зеленого туризму для України через створення сприятливих умов у отриманні податкових пільг для власників сільських садиб, рекламуванні послуг сільських господарств та поширенні різноманітних видів сільського зеленого туризму тощо.

Ключові слова: територіальна громада, соціально-економічний розвиток, сільське населення, місцеве самоврядування, благоустрій, територія, інфраструктура.

Постановка проблеми. В умовах формування об'єднаних територіальних громад актуальним є питання розвитку сільського зеленого туризму як необхід-

ного виду діяльності для відпочиваючих і селян, сільських громад, регіонів і держави загалом, що забезпечує відносини із сільською спільнотою, використовує цінності села з максимальним збереженням природного середовища, вирішує всі питання

державної політики та місцевого значення. Виникає необхідність звернути увагу на вирішення питання розмежування повноважень органів місцевого самоврядування, розглянути тенденції розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації як джерела фінансування, удосконалення соціально-економічного розвитку сільських територій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що проблеми розвитку сільського зеленого туризму аналізуються в працях українських учених: Ю.В. Алексєєвої, В.І. Биркович, Т.В. Божидарнік, Л.І. Давиденко, Д.Г. Дармостук, Л.М. Донченко, Є.Г. Козловського, Н.Й. Коніщева, С.С. Кравцова, М.І. Пірен, В.С. Пеньковського та інших. Проте не вирішеним залишається питання тенденцій розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації.

Метою статті є аналіз основних тенденцій розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі децентралізації та формування територіальних громад вагоме значення має розвиток сільського зеленого туризму, оскільки дає можливість для створення нових робочих місць, отримання прибутку від надання послуг туристам, підтримки життя і добробуту сільського населення, забезпечення соціально-економічного відродження сільської території.

Згідно з Конституцією України, «місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [1]. Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради, які можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації

населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна тощо.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» територіальну громаду формують «жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійною адміністративно-територіальною одиницею» [2], тому територіальну громаду потрібно визначати не лише як територіальне об'єднання жителів, а і як об'єднання за схожими інтересами та цілями, пов'язаними зі спільною територією. Для сільського населення такими інтересами можуть стати об'єднання зусиль, спрямованих на розвиток сільського зеленого туризму, адже поняття «сільський зелений туризм» є багатофункціональним, комплексним та системним явищем, яке активно сприяє їхньому економічному та соціальному розвитку.

Напрями освоєння, розвитку та регулювання туристичної діяльності в сільській місцевості України визначаються органами публічної влади відповідно до програм розвитку сільського туризму. Державне регулювання сільського зеленого туризму – це цілеспрямований вплив з боку держави та її органів, яким державою делеговані відповідні повноваження щодо створення туристичної інфраструктури, охорони заповідних територій, організації відпочинку та вільного часу населення країни, підготовки кадрів у розвитку сільського туризму. На думку науковця Ю.В. Алексєєвої, державне регулювання туристичної діяльності – це «сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу органів державної влади на розвиток туристичної галузі і створення умов для ефективної співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування та приватного сектору щодо розвитку туризму через різні механізми: адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо» [3, с. 185].

На нашу думку, для забезпечення соціально-економічного розвитку сільських населених пунктів шляхом сприяння сільському зеленому туризму необхідно переймати світові стандарти щодо формування добробуту населення, забезпечувати населення робочими місцями,

покращувати рівень їхнього життя. Сільський туризм, за визначенням М.М. Пітюлича, – відпочинковий різновид туризму, що відбувається у сільських садибах, де власник господарства надає послуги з розміщення та харчування; основна мета цього виду туризму – пасивний відпочинок та вивчення побуту селян [4].

Територіальна громада у розвитку сільського зеленого туризму може вирішувати питання на рівні місцевого самоврядування різними формами, а саме: провести референдум, загальні збори громадян за місцем проживання, колективні та індивідуальні звернення жителів до органів і посадових осіб міського самоврядування, громадські слухання, місцеві ініціативи та інші, які не заборонені законом, «організацію благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою населених пунктів, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян» [2]. Проте головною проблемою натепер залишається відсутність відповідної матеріально-технічної та фінансової бази для реалізації задекларованих у законодавстві прав місцевих жителів. Така ситуація призводить до зниження інтересу до місцевого самоврядування. На думку українського науковця В.М. Алексєєва, «без ініціативи мешканців відповідного населеного пункту та постійного контролю з боку громадян за дотриманням органами місцевого самоврядування принципів, з якими воно здійснюється в Україні, самодостатність територіальних громад є неможливою» [5, с. 117].

Розвиток сільського зеленого туризму не вимагає великих витрат, оскільки його основою є побут і особливості сільського життя. Однак законодавством не встановлено вимоги до власників садиб щодо організації побуту та зручностей для відвідувачів. Розвиток сільського туризму має велике значення як для туристів, так і для територіальної громади, що призведе до соціально-економічного розвитку тери-

торії. Для туристів забезпечується активний відпочинок на селі, споживання свіжих продуктів харчування, спілкування з місцевими жителями, пізнання культури, звичаїв і традицій села, здобуття нових умінь, контакт з природою тощо. Для територіального розвитку сільський туризм дає можливість для додаткового доходу, покращується інфраструктура території, вирішення соціально-економічного забезпечення сільських територій, збереження культурної спадщини села, особистий розвиток сільського населення.

Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації та установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [6] нами було розроблено комплекс завдань, які необхідно вирішувати у разі забезпечення розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації, а саме :

- підвищення рівня розвитку сільської території як сфери життя, діяльності та побуту селян, підтримка сільського господарства та розвитку сільського зеленого туризму;

- стимулювання зайнятості населення у сільській місцевості у сільськогосподарському бізнесі та розвитку сільського зеленого туризму;

- розвиток сільської соціальної інфраструктури, що характеризується розвитком телекомунікацій та інших засобів інформаційного забезпечення, об'єктів комунального господарства, сфери освіти та охорони здоров'я тощо;

– створення умов для соціального розвитку сільської місцевості, стійкої мотивації до соціальної відповідальності у секторах виробництва і сфері послуг;

– формування привабливого іміджу сільської території;

– створення рівних умов для підтримки сільськогосподарської продукції.

Населення сільських територій може колективно або індивідуально звернутися до органів об'єднаних територіальних громад, які вирішують питання розвитку сільського зеленого туризму, у пошуку додаткових коштів й поліпшення інфраструктури території, створення нових робочих місць тощо. Як зазначає О.А. Дудзяк, «розвиток туризму на сільських територіях – це використання вільної житлової площі, особистого селянського господарства, безмежних рекреаційних і туристичних активів регіону, виробничих і природних послуг, які може запропонувати сільський господар» [7].

Тенденції розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації характеризують вплив на соціально-економічний розвиток об'єднаних територіальних громад через вирішення низки проблем, а саме:

– проблему зайнятості сільського населення;

– поповнення місцевого бюджету;

– розвитку сільської інфраструктури;

– благоустрою сіл;

– відродження народних промислів;

– реставрації пам'яток архітектури;

– збереження та відновлення природного середовища тощо.

Слід зазначити, що велику роль у формуванні й упровадженні у соціально-економічне життя сільського населення відіграє його ставлення до розвитку сільського зеленого туризму. Виконуючи низку функцій економічного, соціально-культурного, політичного, виховного та екологічного характеру, розвиток сільського зеленого туризму є джерелом поповнення місцевого бюджету. Згідно з історією Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні, розвиток сільського зеленого туризму корисний як для відпочиваючих, так і для господарів селян, сільських громад, регіонів і дер-

жави загалом, сприяє розвитку багатьох пов'язаних з ним галузей економіки. Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, загалом сіл, а також стимулює розвиток соціальної інфраструктури на селі.

Як зазначає Л.М. Малік, «способи та методи впливу, які використовуються нині для регулювання туристичної галузі, далеко не завжди виявляються адекватними сучасним умовам і тенденціям. Для активізації туристичної діяльності у сільській місцевості необхідно забезпечити якісне інституційне середовище, яке сприятиме легалізації сільського туризму» [10].

На основі розвитку об'єднаних територіальних громад можна виокремити основні напрями розвитку сільського зеленого туризму для України, а саме створення сприятливих умов у отриманні податкових пільг для власників сільських садиб, рекламування послуг сільських господарств, поширення різноманітних видів сільського зеленого туризму тощо.

Висновки. Тенденції розвитку сільського зеленого туризму впливають на діяльність об'єднаних територіальних громад і є досить актуальними в умовах децентралізації. Підвищення розвитку сільського зеленого туризму сприяє зростанню рівня життя населення, створенню нових робочих місць, сприянню розвитку інфраструктури сільської території, відродженню культурних традицій та підвищенню соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад.

Таким чином, на основі дослідження тенденцій розвитку сільського зеленого туризму в умовах децентралізації можна стверджувати, що важливою умовою забезпечення відпочинку в українському селі з урахуванням сучасного стану економіки є розвиток об'єднаних територіальних громад, а також урахування потреб сільського зеленого туризму під час розроблення та затвердження загальнодержавних і місцевих програм соціально-економічного розвитку України.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Київ. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <http://surl.li/jtgy>.

2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Київ. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://surl.li/husc>.
3. Алексєєва Ю.В. Державне регулювання соціального туризму в Україні. *Зб. наук. пр.* Київ : НАДУ. 2009. Вип. 1. С. 182–191.
4. Пітюлич М.М. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та довід європейських країн. Ужгород : сер «Економіка». 2011. С. 154–157.
5. Алексєєв В.М. Проблеми самодостатності територіальних громад. Хмельницький. *Університетські наукові записки*. 2007. № 3 (23). С. 115–120.
6. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027. *Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>.
7. Дудзяк О.А. Розвиток сільського туризму як фактор економічної активності населення : автореф. дис ... канд. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2013. 19 с.
8. Проект Закону «Про сільський зелений туризм». URL: http://tourlib.net/zakon/pro_siltur.htm.
9. Офіційний сайт Співки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Історія*. URL: <http://www.greentour.com.ua/ukrainian/>.
10. Малік Л.М. Державне регулювання туристичної діяльності в сільській місцевості. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2734>.

Ivashyna L. Trends in the development of rural green tourism in the context of decentralization

The article analyzes the trends in the development of rural green tourism in conditions of decentralization as a necessary type of activity for vacationers and peasants, rural communities, regions and state as a whole, which provides relations with the rural community, uses the values of the village with maximum preservation of the natural environment. The author distinguished interests that can be associated efforts aimed at the development of rural green tourism, namely multifunctional, combined and systemic phenomena that actively promote economic and social development of the territory. The author has improved the definition of the term "rural green tourism", a set of tasks that need to be carried out to ensure the development of united territorial communities has been developed. The importance of the development of rural green tourism is revealed both for tourists and for the territorial community, which will lead to socio-economic development of the territory, investigated the provision of active recreation in the village through knowledge of culture, customs and traditions of the village, gaining new skills, a contact with nature, etc., experience of rural green tourism in the possibility of obtaining additional income was analyzed, improving the territory infrastructure, solving socio-economic provision of rural areas, preserving the cultural heritage of the village, personal development of the rural population. A set of tasks that need to be solved in ensuring the development of rural green tourism in conditions of decentralization, trends in the development of rural green tourism in the conditions of decentralization are characterized with the influence on the socio-economic development of united territorial communities through solving the problem of employment of rural population, replenishment of the local budget, rural development, improvement of villages, preservation and restoration of the natural environment, etc. The main directions of development of rural green tourism for Ukraine are outlined through the creation of favorable conditions in obtaining tax privileges for rural owners, advertising services of agriculture and spread diverse species of rural green tourism, etc.

Key words: territorial community, socio-economic development, rural population, local self-government, improvement, territory, infrastructure.